

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია

ურბანული ესთეტიკა თეოდორ დრაიზერის რომანში დაიკო კერი

ნანული ბართია

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო
nanuli.bartia@atsu.edu.ge

სტატიის მიზანია, დიდი ამერიკელი მწერლის, ე. წ. “ნატურალისტური სკოლის” წარმომადგენლის, თეოდორ დრაიზერის პირველი რომანის - დაიკო კერის (1900) - ურბანული ესთეტიკის შესწავლა. სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია სამ ძირითად ფაქტორზე, რომლებმაც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიეს დრაიზერის მხატვრული მეთოდისა და ურბანული ხედვის ფორმირებაზე: მაშინდელი ამერიკული მეგაპოლისის არქიტექტურული სივრცის სპეციფიკაზე, საუკუნეთა მიჯნის ქალაქურ ფერწერასა და ნატურალიზმის ესთეტიკაზე; გამოკვლეულია დრაიზერის ნატურალისტური მხატვრული მეთოდის ზოგიერთი თავისებურება და გამოკვეთილია იმ ელემენტების ფუნქციები, რომლებსაც დრაიზერი იყენებს ურბანული ატმოსფეროს შესაქმნელად. სტატიის სამეცნიერო სიახლეს განსაზღვრავს ის ფაქტი, რომ დაიკო კერის ურბანული ესთეტიკა გააზრებულია როგორც ჰეტეროგენული კომპონენტებისაგან შედგენილი კომპლექსური, მრავალშრიანი ტოტალობა.

საკვანძო სიტყვები: ურბანული ესთეტიკა, ნატურალიზმი, ურბანული ატმოსფერო, მეგაპოლისი.

დიდი ამერიკელი მწერლის, ე. წ. “ნატურალისტური სკოლის” წარმომადგენლის, თეოდორ დრაიზერის (1871-1945) პირველი რომანი დაიკო კერი (1900) XIX-XX საუკუნეთა გასაყარის ამერიკული ბურჟუაზიული საზოგადოების რეალობას ასახავს. მიუხედავად თავად მწერლის განცხადებისა, რომ მას მხოლოდ სურდა გარემოებათა ხელში სათამაშოდ ქცეული ორი პატარა ადამიანის ცხოვრების ყველა ფაზა ეჩვენებინა შეულამაზებლად (Rusch & Pizer 2004: 3), რომანში აირეკლა საუკუნეთა მიჯნის ამერიკული მეგაპოლის/ებ/ის ცხოვრების პანორამული სურათი.

რომანის წერისას დრაიზერის ურბანული ესთეტიკის ჩამოყალიბებას რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტორი განსაზღვრავდა. პირველ რიგში, ეს იყო მაშინდელი ამერიკული მეგაპოლისის არქიტექტურული სივრცის სპეციფიკა. ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესო მოსაზრებას გამოთქვამს პაულა გეი, რომელიც ესეიში “From Cities of Things to Cities of Signs: Urban Spaces and Urbna Subjects in “Sister Carrie” and “Manhattan

6. ბართია

Transfer” გამოყოფს ქალაქის ფენომენოლოგიის ორ ფორმაციას და ურბანული მგრძნობელობის ორ ტიპს, რომლებსაც ისინი წარმოქმნიან: „საგანთა ქალაქს“ და „ნიშანთა ქალაქს“. მკვლევარი ნათლად აჩვენებს, რომ დრაიზერისეული ქალაქი „საგანთა ქალაქია“, ხოლო „ნიშანთა ქალაქი“, სადაც სემიოტიკისა და არქიტექტურის უპრეცედენტო გადაკვეთა შეიმჩნევა, ხოლო ქუჩის ნიშნები (სარეკლამო აბრები, გრაფიტები, საგზაო ნიშნები და ა. შ.) ურბანული სივრცის დომინანტურ შემადგენელ ნაწილებად გვევლინებიან, რომლებიც ავსებენ ჩვენი აღქმის ველს და აბუნდოვანებენ ქუჩებსა და შენობებს, ოდესღაც „საგანთა ქალაქის“ ესთეტიკას რომ წარმოქმნიდნენ, ამერიკულ ლიტერატურაში მოგვიანებით, 1920-იან წლებში ჩნდება¹ (Geyh 2006: 413).

ქალაქის ფენომენოლოგიასა და არქიტექტურული სივრცის მხატვრული ტრანსფორმაციის სპეციფიკასთან ერთად დრაიზერისეული ურბანული ხედვისა და ესთეტიკის ჩამოყალიბებაზე გარკვეულ ზეგავლენას ახდენს საუკუნეთა მიჯნის ქალაქური ფერწერა. ძნელია არ დაეთანხმო მაილზ ორველს, რომ ხელოვანის სახე დრაიზერთან საუკუნის მიჯნის ურბანული ცხოვრების აღმწერ ისეთ ნოვატორ მხატვართა შემოქმედებას ემყარება, როგორცაა რობერტ ჰენრი, ევერეტ შინი და განსაკუთრებით ჯონ სლოუნი - ე. წ. „ეშკენის სკოლის“² წარმომადგენლებს, რომლებიც ქალაქური ცხოვრების უხეშ რეალობას წარმოაჩენდნენ (Orvell 2004: 130). აქვე აღვნიშნავ, რომ მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოებული ევერეტ შინი დრაიზერის კარგი მეგობარი იყო და ხშირად მოიაზრება, როგორც გენიალური შემოქმედის არქეტიპი მწერლისათვის.

მესამე ფაქტორი, რომელმაც გადამწყვეტი როლი ითამაშა დრაიზერის მხატვრული მეთოდისა და ურბანული ხედვის ფორმირებაში, ნატურალიზმის ესთეტიკა იყო. ტომას რიჯიოს ზუსტი დაკვირვებით, როდესაც დრაიზერმა მისი პირველი რომანის, დაიკო კერის (1900) წერა დაიწყო, მასზე ძლიერი ზეგავლენა იქონია ფრანგი, რუსი და ინგლისელი ნატურალისტების ახალმა რეალიზმმა (Riggio 2004: 35). მართლაც, დრაიზერის თაობის ბევრმა ახალგაზრდა მწერალმა შეისისხლხორცა იდეა, რომ მხატვრულ პროზას შეეძლო რეალობის კოპირება მეცნიერული სიზუსტითაც კი. შემოქმედების ამ ეტაპზე დრაიზერი მიიჩნევდა, რომ როგორც ლიტერატურული, ასევე სოციალური მორალის დედაარსი და რაობა სიმართლის თქმა იყო, ხოლო მწერლის კალმის ასახვის

1 „ნიშანთა ქალაქის“ პარადიგმულ ნიმუშად მკვლევარი მიიჩნევს ჯონ დოს პასოსის ნიუ იორკს რომანში *მანჰეტენ ტრანსფერი*.

2 „ეშკენის სკოლა“ (The Ashcan School) - მიმდინარეობა ამერიკულ ფერწერაში XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში; ცნობილია ნიუ იორკის ყოველდღიური ცხოვრების სურათების, ქალაქის ღარიბი უბნების კოლორიტის ამსახველი ტილოებით.

სფერო - მთელი რეალობა, რაც წმინდად ნატურალისტური პრინციპია; მისი ჩანაფიქრით, დაიკო კერი უნდა ყოფილიყო წიგნი, რომელიც მაქსიმალურად ახლოს იქნებოდა ცხოვრებასთან.

რომანში ასახულია ეპოქა, როცა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების და უკეთესი სამუშაოს პოვნის იმედით ემიგრანტები მსოფლიოს ყველა კუთხიდან მიეშურებოდნენ ამერიკისაკენ, როგორც „აღთქმული ქვეყნისა“ თუ მითითური ელდორადოსაკენ. 1880-90-იან წლებში მრეწველობის აღორძინების კვალდაკვალ სწრაფი ტემპით იზრდებოდა ამერიკის დიდი ქალაქები. XIX საუკუნის ჩიკაგო, სადაც რომანის მთავარი პერსონაჟის, კერი მიბერის, ცხოვრება მიედინება, თითქმის იორმაგებს მაცხოვრებელთა რაოდენობას იქ ჩასული ბედის მაძიებელი ემიგრანტების მეშვეობით. მიუხედავად ჩიკაგოს ფაბრიკებში არსებული არც თუ ისე მსუბუქი პირობებისა, ქუჩებში მაინც უხვად ირეოდა სამუშაოს მაძიებელ ადამიანთა ნაკადი.

ერთი სიტყვით, დაიკო კერი აირეკლავს ეპოქას, როცა ინდუსტრიალიზაციისა და ურბანიზაციის პროცესი თანდათანობით იკრებს ძალას და ამერიკული ლიტერატურული და კულტურული ლანდშაფტის ერთ-ერთ ძირითად განმსაზღვრელ ფაქტორად გვევლინება. როგორც დევიდ გოულდფილდი აღნიშნავს, ურბანიზაცია ერთ-ერთი მამოძრავებელი ძალაა ამ პერიოდის ლიტერატურული ესთეტიკის განვითარებაში (Goldfield 2007: 155). სხვაგვარად რომ ვთქვათ, თუ ლიტერატურას სურდა დროს არ ჩამორჩენოდა, მას ურბანული ცხოვრება, რომელიც თანამედროვე ადამიანის ცნობიერებასა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ახალ პარადიგმას განსაზღვრავდა, სიტყვებში უნდა ეთარგმნა. შემთხვევითი არ არის, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევარში ლიტერატურული რეალიზმის, ოდნავ მოგვიანებით კი ნატურალიზმის გამოჩენა ქალაქების სწრაფ აღმასვლას ემთხვევა, რადგან ინდუსტრიულ-კაპიტალისტურმა ურბანულმა სამყარომ განსაზღვრა „რეალობა“.

ძნელია არ დაეთანხმო მოსაზრებას, რომ ამერიკული ქალაქური რომანი გვიჩვენებს საზღვრის გაბუნდოვანება-გადღაბნასა და, საბოლოო ანგარიშით, საერთოდ წაშლას ინდივიდსა და ქალაქს, პიროვნებასა და საზოგადოებას შორის (Davies 2011: 380). დაიკო კერი ამგვარი „საზღვრის წაშლის“ პარადიგმულ ნიმუშად შეიძლება მივიჩნიოთ.

დაიკო კერის პოეტოლოგიურ თავისებურებებს მნიშვნელოვანწილად ქალაქური რომანის, როგორც ქვეყანის, ზოგადტიპოლოგიური ნიშან-თვისებები და ნატურალისტური მხატვრულ-ესთეტიკური პარადიგმა, ნატურალისტური ნარატივის დომინირება განაპირობებს.

ურბანული რომანის სიუჟეტური ქარგა, როგორც წესი, ეფუძნება

6. ბართია

პროტაგონისტის გარეუბნიდან/პროვინციიდან/სოფლიდან დიდ ქალაქში გადასვლის მოტივს; სოფლისა და ქალაქის ბინარული ოპოზიციისა თუ დიქოტომიის წინა პლანზე წამოწევაც ამ ტიპის რომანის უნივერსალური კონვენციაა. ამერიკულ ურბანულ რომანში ეს ორი ტოპოსი წარმოსახულია როგორც ერთმანეთთან შეურიგებელი, კონტრასტული საწყისები ყველა თვალსაზრისით - ცხოვრების წესით, მენტალობით, ადამიანურ ურთიერთობათა ფორმებით, სოფლიდან ქალაქად გადაბარგება კი უკავშირდება უკეთესი ცხოვრების ძიების, მატერიალური კეთილდღეობის მოპოვებისა და საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზაციისაკენ პერსონაჟის მისწრაფებას, ერთი სიტყვით, „ამერიკული ოცნების“ ახდენის ფუჭმცდელობას. ეს ნარატივი - ნაცნობი იდილიური გარემოდან სრულიად უცხო ურბანულ გარემოში გადაბარგება - დაიკო კერიში, როგორც დომინანტური ნარატიული ხაზი, მთავარ პერსონაჟს უკავშირდება - რომანი იწყება იმის აღწერით, თუ როგორ ჯდება კეროლიან მიბერი, იგივე დაიკო კერი, ჩიკაგოში მიმავალ მატარებელში. ფაქტობრივად, ესაა პირველი პერსონაჟი ამერიკულ ლიტერატურაში, რომელიც სრულიად მარტო აღმოჩნდება ისეთი მონსტრის წინაშე, როგორც მეტროპოლისია.

კაროლინა მიბერი (დაიკო კერი - როგორც მას ოჯახში შეარქვეს საალერსოდ) დიდ ქალაქში თავისი ამერიკული ოცნების ახდენისთვის ზრუნვას იწყებს. სწორედ ამ მომენტიდან - პატარა პროვინციული ქალაქიდან დიდ ურბანულ ცენტრში გაქცევიდან - იწყებს ჩამოყალიბებას სამყაროს ანტიიდილიური/ანტირომანტიკული ფუნდამენტური ტექსტუალური ხატი: თუ იდილიურ/რომანტიკულ მხატვრულ-ესთეტიკურ პარადიგმაში საპირისპირო მოტივი - დიდი ცივილიზაციის ცენტრიდან/მეტროპოლისიდან სოფლად, ცივილიზაციისაგან შეურყვნელი, პირველყოფილი ბუნების იდილიურ წიაღში გაქცევა - დომინირებს, დრაიზერის რომანში სამყაროს ფუნდამენტურ ტექსტუალურ ხატს მნიშვნელოვანწილად რეალიზმის/ნატურალიზმის ტრადიციასთან დაკავშირებული ე. წ. „დოკუმენტური“ ქრონოტოპი განსაზღვრავს.¹

ერთი მხრივ, რომანში ქალაქი დახატულია როგორც დესტრუქციული ფენომენი, ინდიფერენტული მონსტრი, რომელიც ამსხვრევს „ამერიკულ

1 ამ ტიპის ქრონოტოპს ბარტ კეუნენი „ყოველსომცველ ქრონოტოპს“ (“overarching chronotope”) უწოდებს (Keunen 2001: 421). საერთოდ, მკვლევარი რამდენიმე ტიპის „ყოველსომცველ ქრონოტოპს“ გამოჰყოფს, მათ შორის „იდილიურს“ და „დოკუმენტურს“. ინ ნარატივში, სადაც „იდილიური“ ქრონოტოპი დომინირებს, ცენტრალური ადგილი უჭირავს ვიწრო საზოგადოებრივი წრისა თუ მცირე თემის ცხოვრების ინტიმური მხარეების აღწერას სოფლად ან არაურბანული კულტურის ფარგლებში. ძირითადი თემა ქალაქიდან საცხოვრებლად სოფელში გაქცევა, ხოლო „დოკუმენტური“ ქრონოტოპი „იდილიურის“ შებრუნებული ვერსიაა: იგი არღვევს იდილიურ მსოფლგანცდასა და ფსიქოლოგიას, რომელიც არაადეკვატურია კაპიტალისტურ სამყაროში ... იხატება კაპიტალისტური ცენტრის მიერ პროვინციული იდეალიზმის განადგურების სურათი (Keunen 2001: 423-427).

ოცნებას“ - პერსონაჟებს ან ფიზიკურად ანადგურებს, როგორც ჯორჯ ჰერსტვედს¹, ანსულიერად, როგორც დაიკო კერის. კერი მიბერი წარმატებას აღწევს კარიერასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში - იგი ქონებასაც იხვეჭს და წარმატებული მსახიობიც ხდება, მაგრამ ყოველივე ამას მისთვის ბედნიერება არ მოაქვს: იგი თავს მარტოსულად და უბედურად გრძნობს; კერი, მისი ცხოვრების გზა, ფაქტობრივად, თავად ქალაქს განასახიერებს, ქალაქური ცხოვრების ხმაურიან, მშფოთვარე სტილსა და შინაგან სიცარიელეს. იგი თანდათანობით ქალაქური ცხოვრების მატერიალურ და ფუტურო ღირებულებებს ემორჩილება; ფაქტობრივად, ქალაქის დომინანტური კულტურა სრულ, ტოტალურ ჰეგემონიას ამყარებს ადამიანებზე და ნებისმიერი ინდივიდუალური მცდელობა მისგან თავის დაღწევისა მარცხისთვისაა განწირული. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რომანის პროტაგონისტი მეტროპოლისის დომინანტური, გლობალური ატმოსფეროს გავლენით დაუცხრომლად ცდილობს სოციალური სტატუსის მოპოვებასა და ეკონომიკური წარმატების მიღწევას, თუმცადა ამ მიზნების განხორციელებას მისთვის არც პიროვნული კმაყოფილება მოაქვს და არც ბედნიერება. როგორც მართებულად აღნიშნავს მარია კნეზევიჩი, მისი გმირი ემოციურად ცარიელია და მერკანტილური ინტერესებით ხელმძღვანელობს, უყვარს მატერიალური საგნები და სურს, რომ მასზე, როგორც ქალზე, ვინმე ზრუნავდეს. კერის ურბანული ცხოვრების წესი ახშობს მის სწრაფვას ბედნიერებისაკენ (Knezevic 2008: 135).

მეორე მხრივ, დაიკო კერიში მეგაპოლისის წარმოსახულია როგორც ახალი ცხოვრებისა თუ კულტურული პეიზაჟის ცენტრი, გარდატეხების, განვითარების, პროგრესული ცვლილების განსახიერება. საერთოდ, შეიძლება ითქვას, რომ ურბანული ესთეტიკა ამერიკულ ლიტერატურაში დუალური ხასიათისაა: ქალაქი ხშირად გააზრებულია ოპოზიციური დისკურსების ჭრილში - ურთიერთსაპირისპირო ცნებათა ორი წყება არსებით ზეგავლენას ახდენს ქალაქის ფიქციონალურ ხატზე. ამ ხატის პოზიტიური მხარე მოიცავს ისეთ ფასეულობებს, როგორც აციაცილიზაცია, კოსმოპოლიტიზმი, კომპლექსურობა, სინათლე, შემწყნარებლობა, ხოლო ნეგატიური მხარე ასოცირდება დეგენერაციასთან, ძალადობასთან, ანომალიასთან, სიბნელესთან, ობსკურანტიზმთან, ცოდვასთან. დაიკო კერიში ერთი შეხედვით „ღია ქალაქი“ კონსტრუირებულია როგორც ერთგვარი სატყუარა, ლაბირინთი, რომელიც განუწყვეტლივ აღმართავს სოციალურ, კულტურულ თუ ფსიქოლოგიურ ზღუდეებს. „ღიაობის“ რიტორიკა ნიღბავს „დახურულობის“, „ჩაკეტილობის“ ესთეტიკას, რაც, არსებითად, განსაზღვრავს ლაბირინთის ნარატიულ

¹ ჰესტვედი თვითმკვლელობით ამთავრებს სიცოცხლეს.

6. ბართია

სტრუქტურას. ლიტერატურული ტექსტების ურბანულ ესთეტიკასაც ამ „ღია“ და „დახურული“ სივრცეების სიმბოლური გადაკვეთა წარმოქმნის. რომანში მეტროპოლისის ესთეტიკა სწორედ სივრცეების ინვერსიის ლოგიკას ეფუძნება.

დაიკო კერიში ჩიკაგო დახატულია, როგორც მსოფლიო/კოსმოპოლიტური ქალაქი, ინდუსტრიული და კომერციული ცენტრი. ანსელმ სტრაუსის სიტყვებით რომ ვთქვათ, იგი წარმოგვიდგება როგორც შუადასავლეთის დიდი ინდუსტრიულ-კომერციული ცენტრი კოლოსალური მასშტაბებითა და დიადი მისწრაფებებით, როგორც მეტროპოლისი, სადაც იკვეთება ამერიკის ძირითადი სარკინიგზო და საავიაციო მაგისტრალეები (Strauss 1976: 33). ერთი სიტყვით, ესაა კულტურათა გზაჯვარედინი, ე. წ. “melting pot”¹, სადაც თავს იყრის, თანაარსებობს და ერთ ქვაბში იხარშება უამრავი ეთნოსი, ენა, ტრადიცია თუ ზნე-ჩვეულება.

რომანში ორ ურბანულ გარემოში მიმდინარეობს მოქმედება: პირველი ესაა 1889-1890 წლების ჩიკაგო, მეორე კი - 1890-1897 წლების ნიუ-იორკი. ჯერ კიდევ რომანის პირველ თავში, კერი მიბერის ერთგვარი შემზადება ხდება დიდ ქალაქთან შესახვედრად, როდესაც მატარებელში ახალგაზრდობილი ახალგაზრდა ყმაწვილი - ჩარლზ დრუე - ‘უხატავს’ ქალაქის პეიზაჟებს:

You want to see Lincoln Park,’ he said, “and Michigan Boulevard. They are putting up great buildings there. It’s a second New York – great. So much to see – theatres, crowds, fine houses – oh, you’ll like that (Dreiser 2004: 4).

აუცილებლად უნდა ნახოთ ლინკოლნის პარკი, - უთხრა ყმაწვილმა, - და მიჩიგანის ბულვარი, უზარმაზარი სახლები შენდება ახლა იქ. ეს მეორე ნიუ-იორკია. რას არ ნახავთ: თეატრებს, აუარებელ ხალხს, ლამაზ სახლებს. ო... ნასიამოვნები დარჩებით (დრაიზერი 2017 :11).

რომანის პირველივე გვერდებიდან, იმ მომენტიდან, როდესაც ჩიკაგოს სადგურში მყოფ კაროლინა მიბერს ვეცნობით, ავტორი იწყებს მეგაპოლისის ზუსტი, დეტალიზებული/ნატურალისტური სურათის ხატვას. მწერალი მნიშვნელოვანი, არსებითი ხასიათის დეტალების მოხელთების საშუალებით ურბანული სინამდვილის იმიტაციას ქმნის. როგორც მოსწრებულად აღნიშნავს მაიკლ ჯეი, მკითხველს ექმნება

¹ The melting pot (ქართ. გადამდნობელი ქვაბი) - მონოკულტურული მეტაფორა, რომელიც ჰეტეროგენული საზოგადოების ჰომოგენურად გარდაქმნის პროცესს გამოხატავს, სადაც სხვადასხვაგვაროვანი ელემენტები „ერთად გადაიხარშება“ დომინანტურ, მეინსტრიმულ კულტურაში; ამერიკული საზოგადოების ტრადიციული მეტაფორა, რომელიც ფართოდ გავრცელდა მას შემდეგ, რაც 1908 წელს შედგა იზრაელ ზენგვილის ამავე სახელწოდების პიესის პრემიერა.

შთაბეჭდილება, რომ ჩიკაგო სწორედ ასეთი უნდა ყოფილიყო 1889 წლის აგვისტოს იმ დღეს, როცა კერი ჩამოვიდა მატარებლიდან ჩიკაგოს სადგურში (Jaye & Watts 1981: 67).

დრაიზერი ხშირად ნატურალისტურად აღწერს ისეთ დეტალებს, როგორცაა ტანსაცმელი, ფერები, სუნი და ამინდი, რაც, საბოლოო ჯამში, ურბანული სივრცის არქიტექტურული განზომილების აღწერასთან ერთად, დაიკო კერის ურბანულ ესთეტიკას ქმნის. მაგალითად, კერი მიბერის მორთულობის დეტალური აღწერა ნათლად წარმოაჩენს მწერლის სურვილს - მთავარი გმირის ჩაცმულობის ხაზგასმით შექმნას პირველადი და მკაფიო შთაბეჭდილება ახალგზარდა გოგონას სოციალურ კუთვნილებაზე; ჩაცმულობა ურბანული სოციუმის სტრატეგიკაციის საშუალებას იძლევა და, პაულა გეის სიტყვით რომ ვთქვათ, „მეტყველ ჩაცმულობად“ (“Clothing literally speaks a discourse ...”) (Geyh 2006: 424) იქცევა. ავტორი აგვიღწერს კერი მიბერის თვალთ დანახულ სამყაროს, სადაც “ჩაუცმელებისთვის” ან ცუდად ჩაცმულთათვის კერის გონებასა და გულში ადგილი არ რჩება:

She made the average feminine distinction between clothes, putting worth, goodness, and distinction in a dress suit, and leaving all the unlovely qualities and those beneath notice in overalls and jumper (Dreiser 2005 :64).

კერი, როგორც ნამდვილი ქალი, ადამიანს ჩაცმულობის მიხედვით აფასებდა, კარგად ჩაცმული კარგ და ღირსშესანიშნავ ადამიანად მიაჩნდა, ჯემპრიანებსა და ხალათიანებს კი ყურადღების ღირსადაც არ თვლიდა (დრაიზერი 2017: 50).

დრაიზერისეულ მეგაპოლისის ესთეტიკას მისეული ფერთა პალიტრაც ქმნის. მწერალი ისე ოსტატურად იყენებს სხვადასხვა ფერთა შეხამებებს, შუქ-ჩრდილებსა და ფერთა მხატვრულ ნიუანსებს, როგორც მხატვარი გამოიყენებდა ფერწერული ტილოს შესრულებისას:

On this was printed a picture of a pretty girl, holding a striped parasol, the colours of which could be changed by means of a revolving disk in the back, which showed red, yellow, green, and blue through little interstices made in the ground occupied by the umbrella top (Dreiser 2005 :191).

ბარათზე ეხატა ლამაზი გოგონა, რომელსაც ზოლიანი ქოლგა ეჭირა, ქოლგის ფერები იცვლებოდა ბარათის უკან მოთავსებული დისკო საშუალებით, დისკო ტრიალებდა, ქოლგის წვეტიან ვიწრო ჭრილებში მორიგეობით ჩნდებოდა წითელი, ყვითელი, მწვანე და ლურჯი ფერები (დრაიზერი 2017: 228).

6. ბართია

თუ რომანში, ერთი მხრივ, ურბანული გარემოს მრავალფეროვნება მოგვჭრის თვალს, მეორე მხრივ, არც ქალაქის ცხოვრების ბნელ მხარეებს გვიმაღავს მწერალი. აქ ხშირად ვაწყდებით მოწყალების თხოვნის, ქუჩაში დაკონკილ ტანსაცმელში შეფუთული ადამიანების ყოფის ამსახველ სცენებსა და ეპიზოდებს. იმდენად ცოცხლადაა აღწერილი ეს სურათები, რომ მკითხველს არ უჭირს საზოგადოების ამ ორი კონტრასტული ფენის - ფუფუნებაში ჩაძირული მდიდრებისა და საკვების მაძიებელი მათხოვრების - ერთ სივრცესა და დროში წარმოდგენა, როგორც მეგაპოლისის ცხოვრების შემადგენელი განუყოფელი ნაწილებისა. ზამთრის სუსხიან ამინდში ჭუჭყიან, დაგლეჯილ სამოსში გამოწყობილი ქუჩის მათხოვრები - დრაიზერისეული მეტროპოლისის ერთ-ერთი სახეა:

It began with the approach of two or three, who hung about the closed wooden doors and beat their feet to keep them warm. They had on faded derby hats with dents in them. Their misfit coats were heavy with melted snow and turned up at the collars. Their trousers were mere bags, frayed at the bottom and wobbling over big, soppy shoes, torn at the sides and worn almost to shreds (Dreiser 2005: 430).

ყველანი ხის ჭიშკართან მიყუჟულიყვნენ და ფეხებს ქვაფენილზე ატყაპუნებდნენ, რომ ცოტათი მაინც აემოდრავებინათ გაყინული სისხლი. თავზე გახუნებული ქვაბურები ეხურათ. განიერი პიჯაკები დამდნარი თოვლით გაჟღენთოდათ და დამძიმებოდათ, საყელოები აეწიათ, დაძონძილი შარვლის ტოტები, რომლებიც ტომრებს მიაგავდა, უზარმაზარ გაცვეთილ ფეხსაცმელს ეფინებოდა (დრაიზერი 2017: 566).

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თეოდორ დრაიზერი თავის ქალაქურ რომანში დაიკო კერი ქმნის „ანტისალონურ“, „ანტიმანერულ“ და ანტირომანტიკულ ურბანულ ესთეტიკას; მწერალი მთელი სისავსით გვიხატავს ამერიკული ქალაქის ცხოვრების მთელს დრამატიზმსა და მჩქეფარებას, პანორამულ ურბანულ ტილოს, რომელიც იმავდროულად მთელი ამერიკული საზოგადოების მეტონიმად გვევლინება. ტექსტში ნატურალისტური ნარატივი დომინირებს, რაც, ერთი მხრივ, ურბანული გარემოს ნატურალისტური დეტალიზაციით აღწერაში ვლინდება; მეორე მხრივ, ნატურალიზმის ესთეტიკის ზეგავლენით სიუჟეტში დეტერმინისტული დისკურსი იჩენს თავს – პერსონაჟთა წინაშე გამუდმებით აღიმართება ზღუდეები და წარმოიქმნება გამოუვალი სიტუაციები, რაც მათ მოქმედებას ფატალური დასასრულისაკენ წარმართავს; საბოლოო ჯამში კი რომანის მრავალხმიანობა სამყაროს ერთ ფუნდამენტურ - ნატურალისტურ/დოკუმენტურ - მხატვრულ ესთეტიკურ პარადიგმას თუ

ტექსტუალურ მოდელს ექვემდებარება, ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რომანის კომპლექსური მხატვრული სტრუქტურა მონოფონიურადაა კომპონირებული.

ლიტერატურა

დრაიზერი, თეოდორ. 2017. *და კერი*. ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ზანდუკელმა. თბილისი: პალიტრა L

Davies, J. 2011. "Dreiser and the City". Leonard Cassuto, Clare Virginia Eby & Benjamin Reiss. (eds.) (2011). *The Cambridge History of the American Novel*. Cambridge University Press, 2011: 380-392.

Dreiser, Theodore. 2004. *Sister Carrie*. Dover Publications, Inc.

Geyh, Paula E. 2006. "From Cities of Things to Cities of Signs: Urban Spaces and Urbna Subjects in "Sister Carrie" and "Manhattan Transfer". *Twentieth Century Literature*, Vol. 52, No. 4, Winter, 2006: 413-442.

Goldfield, David. 2007. *Encyclopedia of American Urban History*. SAGE Publications.

Jaye, Michael C. & Watts, Ann Chalmers (eds.). 1981. *Literature & the American Urban Experience: Essays on the City and Literature*. Rutgers University Press.

Keunen, Bart. 2001. "The Plurality of Chronotopes in the Modernist City Novel: The Case of *Manhattan Transfer*". *English Studies: A Journal of English Language and Literature*, 82 (5), 2001: 420-436.

Knežević, M. & A. Nikčević-Batrićević (eds.). 2008. *History, Politics, Identity: Reading Literature in a Changing World*. Cambridge Scholars Publishing.

Orvell, Miles. 2004. "Dreiser, Art, and the Museum". Leonard Cassuto & Clare Virginia Eby (eds.) *The Cambridge Companion to Theodore Dreiser*. Cambridge University Press, 2004: 127-141.

Riggio, Thomas P. 2004. "Dreiser and the Uses of Biography". Leonard Cassuto & Clare Virginia Eby (eds.). *The Cambridge Companion to Theodore Dreiser*. Cambridge University Press, 2004: 30-46.

Rusch, E. & Pizer, D. (eds.). 2004. *Theodore Dreiser: Interviews*. University of Illinois Press.

Strauss, Anselm. 1976. *Images of the American City*. New Brunswick, NJ: Transaction Books.

Literature and Literary Theory

Urban Aesthetics in Theodore Dreiser's Novel *Sister Carrie*

Nanuli Bartia

Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia
nanuli.bartia@atsu.edu.ge

*The paper aims to explore the ways in which Theodore Dreiser represents urban imagery of Chicago (1889-1890) and New York (1890-1897) in his novel *Sister Carrie* and aesthetic elements of the writer's urban vision. The actuality of this topic derives from the significant role urbanism and city play in American literature at the end of the 19th and early 20th century. Urbanism and literary naturalism are inseparably interconnected, megalopolis being the main topos in naturalist texts – the city, as a rule, is viewed as the center of modern culture and a metonymy of the whole society. The influence of the city on the consciousness of its inhabitants is one of the central problems of literary naturalism. The purpose of this paper is to identify and explore the elements that define urban aesthetics of Dreiser's novel, shaping its complex narrative structure. The focus is made on such naturalistic details as colors, the specific smell of the metropolis which is sometimes irritating and often associated with immigrants, the noise that constantly accompanies the big city; and finally, it is the weather that the author uses deliberately to intensify the urban impressions. The paper scrutinizes Dreiser's intention to outline the panoramic picture of the modern city as well epic image of American life and society, differentiating between social classes and ways of life.*

Keywords: urban aesthetics, naturalism, urban atmosphere, megalopolis.

The paper investigates the ways in which Theodore Dreiser represents urban imagery of Chicago (1889-1890) and New York (1890-1897) in his novel *Sister Carrie* and aesthetic elements of the writer's urban vision.

The actuality of this topic derives from the significant role urbanism and city play in American literature at the end of the 19th and early 20th century. Urbanism and literary naturalism are inseparably interconnected, megalopolis being the main topos in naturalist texts – the city, as a rule, is viewed as the center of modern culture and a metonymy of the whole society. The influence of the city on the consciousness of its inhabitants is one of the central problems of literary naturalism.

The purpose of this paper is to identify and explore the elements that define urban aesthetics of Dreiser's novel, shaping its complex narrative structure. The focus is made on such naturalistic details as colors, the specific smell of the

metropolis which is sometimes irritating and often associated with immigrants, the noise that constantly accompanies the big city; and finally, it is the weather that the author uses deliberately to intensify the urban impressions.

The paper scrutinizes Dreiser's intention to outline the panoramic picture of the modern city as well epic image of American life and society, differentiating between social classes and ways of life.

The paper discusses in general terms the initial phase of the urbanization and industrialization at the turn of the 19th and 20th centuries when immigrants from all over the world come flowing to the urban centers of the United States seeking better life. The article also explores the ways in which urban imagery is represented in the novel; it focuses on two urban spaces where action takes place: Chicago from 1889-1890 and New York from 1890-1897. It shows how Dreiser depicts the contrasts and contradictions of urban life, its positive or negative impact that determines the characters' consciousness and behavior.

The paper demonstrates Dreiser's ambivalent/dual attitude towards the city: on the one hand, he views the city as a vibrant site of progress and development; on the other, urban reality is associated with class conflict, poverty, despair, and frustration. Carrie Meeber's social rise is contrasted by the fall of her lover, George Hurstwood who goes bankrupt and commits suicide. In the final chapters of the novel, urban society is pictured as divided into two opposing poles: Kerry's luxurious life contrasts with the lives of the homeless in New York, and we can see Hurstwood among the latter.

Novel's plot structure is based on the binary opposition between countryside/rural and the city/urban, and the motive of fleeing from small rural community to the big urban center: young country girl, Carolina Meeber, moves to the city to fulfill her "American Dream." But her life in the city turns out to be much harder than she had expected. She has to struggle to make her living and achieve high social status. Eventually she realizes that fulfilment of her materialistic dreams and aspirations does not bring her happiness.

Naturalistic descriptions of such details as clothing, colors, smells and weather ultimately shape the novel's urban aesthetics. For example, a detailed description of Carrie Meeber's adornment clearly illustrates the writer's desire to create a very first and distinct impression of a young girl's social affiliation. In the following chapters of the novel, the importance of clothes becomes more apparent, first and foremost for Carrie herself, when she enters the society of well-dressed people.

Newcomer Carrie Meeber is impressed by luxurious buildings, colors, clothes, and urban landscapes. Dreiser uses different color combinations, shades of color and technique of painting as skillfully the artist would use them in his painting: "She had just recently donned a sailor hat for the season with a band of pretty

6. **Διακρίσεις**

---

white- dotted blue silk. Her skirt was of a rich blue material, and her shirt waist matched it, with a thin stripe of blue upon a snow-white ground—stripes that were as fine as hairs. Her brown shoes peeped occasionally from beneath her skirt”.

Dreiser also describes dark side of the city life as embodied in the episodes depicting beggars, wrapped in torn and dirty clothes, begging for mercy. These images are so vividly portrayed that the reader can easily imagine these two contrasting social classes of society - the wealthy immersed in luxury and the beggars seeking food - in one space and time as integral parts of the megalopolis life. Street beggars dressed in dirty, torn clothes on the cold winter day is one of the urban images of Dreiser’s metropolis: “It began with the approach of two or three, who hung about the closed wooden doors and beat their feet to keep them warm. They had on faded derby hats with dents in them. Their misfit coats were heavy with melted snow and turned up at the collars. Their trousers were mere bags, frayed at the bottom and wobbling over big, sappy shoes, torn at the sides and worn almost to shreds”.

To create a gloomy picture of the city the author appropriately uses windy and snowy weather when the wind causes headaches. Thus, the weather is an important element of the metropolitan urban atmosphere: “A heavy snow was falling—a fine picking, whipping snow, borne forward by a swift wind in long, thin lines. The streets were bedded with it —six inches of cold, soft carpet, churned to a dirty brown by the crush of teams and the feet of men”.

To conclude, Dreiser’s urban aesthetics is opposed to idealistic notions of polished truth practiced at literary salons in the 19th century; it is “anti-mannerist” and “anti-Romantic”. He provides a truthful panorama of dramatic and vibrant urban life that can be viewed as a metonymy of the whole society. The text is dominated by naturalistic narrative embodied, on the one hand, in the detailed/naturalistic descriptions of urban space and its architectural dimension; on the other, the aesthetics of naturalism can be seen in the deterministic discourse of the novel – obstacles and deadlocks constantly arise out of nowhere, directing protagonists to fatal end/s. In the final analysis, the polyphony of the novel is subordinated to the unified overarching naturalistic/documentary textual image of the world, or, in other words, to the dominant aesthetic paradigm shaping the complex narrative structure of the novel in the monophonic way.